

ЛІНГВОСТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РЕДАГУВАННЯ ПЕРЕКЛАДІВ АКТІВ ЄС: ДОСВІД УЧАСТІ У ПРОЕКТІ ASSOCIATION4U

Палійчук Е.О., кандидат філологічних наук, старший викладач кафедри англійської філології та перекладу Інституту філології Київського університету імені Бориса Грінченка, асоційований експерт з питань перекладу проекту Association4U.

У світлі підписання у березні і червні 2014 року Угоди про Асоціацію між Україною та ЄС, наближення національної законодавчої бази до законодавства ЄС [3] вимагає переосмислення мовного оформлення чинних нормативно-регуляторних актів, розроблення нових законопроектів та усунення прогалин у законодавчому доробку України.

Відповідно, виникає необхідність мобілізації фахових ресурсів не лише правознавчої науки, в межах якої здійснюють зіставний аналіз актів ЄС і України, але також і секторальних спеціалістів для врахування особливостей функціонування національних ринків.

Водночас, надзвичайно важливою в цьому процесі постає роль перекладача, його комплексна лінгвістична компетенція, його розуміння процесів становлення і функціонування ЄС, стану галузевого розвитку держав-членів і України, в тому числі й додаткові спеціальні знання. Саме таким є фаховий портрет перекладача-учасника офіційного проекту за підтримки ЄС [4], зокрема проекту Association4U (далі - A4U).

Тому метою статті є висвітлення проблемних питань в аспекті стилістичного оформлення текстів перекладів актів ЄС, які існують в попередніх варіантах перекладів і становлять частину законодавчої бази України, а також впливають на поточну якість перекладацької роботи, оскільки слугують опорним консультативним джерелом для пошуку термінології і концептуалізації реалій як на рівні ЄС, так і на національному рівні.

Завданням статті є розгляд стилістичних особливостей первинного етапу перекладу, здійснюваного молодшим перекладачем, і шляхів збалансування текстового оформлення документа та розроблення рекомендацій для підвищення якості роботи перекладача і його професійного зростання.

Огляд літературних джерел [1; 7; 9; 10] дозволяє визначити найбільш помітні розбіжності між вимогами до стилістичної нормативності документів і фактичним станом мовного оформлення законодавчих документів [2], і тому має практичний характер. Зокрема, у процесі зіставного аналізу наявних розробок у сфері правничої лінгвостилістики [1] та текстів чинних нормативно-правових актів [2] було виявлено низку проблемних питань, що стосуються лексичних, граматичних, синтаксичних особливостей перекладу актів ЄС українською мовою, а саме недотримання морфологічних форм, притаманних українській мові, порушення граматичних форм, синтаксичних конструкцій тощо.

Стилістична вразливість правил оформлення юридичних документів також супроводжується тим фактом, що українська мова перебуває в стані нормотворчих змін, адже внаслідок подій в Україні 2013–2014 років та подальшого розвитку мови як державної дедалі більше відбувається пошук морфологічних ресурсів (іонізуючий вплив – іонізаційний вплив [8], протиобрастаючі фарби – протиобростальні фарби [11]), звернення до української історії і літератури для збагачення лексичного складу мови (*establishment* – *місцезнаходження* – *осідок* [12]), вживання кліше, притаманних власне українській мові [4] тощо.

Відзначаючи необхідність уніфікованого законодавчого стиля, наприклад, Н. В. Артикуца [1] визначає такі основні ознаки текстів юридичних документів, в тому числі нормативно-правових актів, як «офіційність, точність, однозначність, стандартизованість, (термінологія, синтаксичних конструкцій: усталених зворотів, формул, кліше; структури документа), зрозумілість, повнота змісту, логічна послідовність, аргументованість, нормативність на всіх мовних рівнях, безособовість, узагальненість, стилістична однорідність, емоційно-експресивна нейтральність, відсутність образності та індивідуально-авторських рис» [1, с. 27] тощо.

У рамках євроінтеграційних процесів нашої держави нові законодавчі ініціативи розроблятимуть на основі перекладів, офіційно виконаних в рамках проекту А4U, що забезпечує високу професійну якість мовного оформлення юридичних текстів з урахуванням секторальних аспектів.

Відповідно, до кола викликів, з якими стикаються фахівці з перекладу, входить вироблення і створення моделей, термінології [7, с. 160], шаблонів для української мови на базі текстів мовами ЄС з урахуванням її граматичних, лексико-стилістичних особливостей.

Відтак постає питання адекватності, точності і гомогенності перекладів *acquis communautaire* [3] українською мовою крізь призму мовних версій держав-членів. І, звісно, окрім питань термінологічного характеру, існує необхідність лінгвостилістичного збалансування текстів у процесі перекладацької діяльності фахівців проекту.

При цьому, окремим завданням асоційованого експерта з питань перекладу проекту А4U є сприяння професійному становленню молодих перекладачів. Коло обов'язків передбачає власне переклад і редагування актів ЄС з урахуванням уніфікованих інструкцій, наданих в рамках проекту під час навчальних сесій, виявлення і аналіз типових помилок, надання відгуків, консультацій для молодших експертів, розроблення лінгвостилістичних рекомендацій, тощо.

Так, на прикладі фрагментів перекладу *Директиви Ради 2006/117/Євратом від 20 листопада 2006 року про нагляд та контроль за перевезеннями радіоактивних відходів та відпрацьованого палива* [6], який виконав молодший експерт проекту, надалі розглянемо причини стилістичних порушень в мовному оформленні документа, що потребують усунення на етапі редагування як проміжної ланки в процесі підготування офіційного перекладу, який надалі підлягатиме вибірковій перевірці та термінологічній експертизі на вищих рівнях організації проекту і в секторальному відомстві.

Найбільш помітними недоліками первинного варіанту перекладу є його дослівність, що призводить до зміни в категоріальному плані. Так, наприклад, як можна побачити з таблиці 1, «операції» (дії) помилково набувають ознак категорії «учасники», які «залучені у процес перевезення». Відповідно, для усунення такого порушення необхідно збалансувати концептуальні рівні, як це наведено у відредагованому варіанті (табл.1).

Таблиця 1.

Оригінал	Первинний переклад	Редагування
Operations involved in shipments of radioactive waste or spent fuel are subject to a number of requirements under Community and international legal instruments regarding in particular the safe transport of radioactive material and the conditions under which radioactive waste or spent fuel is disposed of or stored in the country of destination.	Операції, залучені в <u>перевезення</u> радіоактивних відходів або відпрацьованого <u>палива</u> підлягають <u>низці вимог</u> відповідно до правових інструментів Співтовариства та міжнародних правових інструментів <u>щодо, зокрема,</u> безпечного транспортування радіоактивних матеріалів та умов, згідно з якими радіоактивні відходи або відпрацьоване паливо <u>розміщують або зберігають</u> у країні призначення	На операції, пов'язані з перевезенням радіоактивних відходів або відпрацьованого палива, поширюється низка вимог відповідно до правових інструментів Співтовариства та міжнародних правових інструментів, зокрема щодо безпечного транспортування радіоактивних матеріалів та умов, згідно з якими радіоактивні відходи або відпрацьоване паливо необхідно розміщувати або зберігати в країні призначення.

Також потребує вдосконалення і синтаксичне оформлення для виправлення нагромадження уточнювальних елементів, наприклад, «щодо, зокрема» (табл. 1). Для опису процесів поводження з радіоактивними відходами молодий експерт вживає пасивні конструкції, наприклад, «розміщують або зберігають», які в редагованому варіанті замінені на неозначені дієслівні форми «необхідно розміщувати або зберігати...» відповідно до настанов з перекладу проекту А4U.

Аналогічними є типові помилки і в наступному фрагменті (табл. 2), а саме поєднання лексико-граматичних мовних елементів, яке призводить до зсуву в репрезентації явищ категоріально-поняттєвого характеру.

Відтак, абстрактне поняття «охорона» набуває концептуальних характеристик, притаманних категорії «орган», що ускладнює сприйняття документа для кінцевого читача.

Оформлення тексту на синтаксичному рівні в первинному варіанті є результатом впливу структури оригінального тексту, що є більш стислою у порівнянні з українською мовою.

Для вдосконалення стилістичного оформлення документа, відповідно, необхідно повністю перефразувати фрагмент вихідного тексту, як це наведено в стовпці «Редагування» таблиці 2.

Таблиця 2.

Оригінал	Первинний переклад	Редагування
Further to these requirements, the health protection of workers and the general public requires that shipments of radioactive waste or spent fuel between Member States and into and out of the Community be subject to a compulsory and common system of prior authorisation.	Окрім цих вимог <u>охорона</u> здоров'я працівників та широких верств населення <u>вимагає</u> , <u>щоб перевезення</u> радіоактивних відходів або відпрацьованого палива між державами-членами і до Співтовариства та з нього <u>підлягали</u> обов'язковій та спільній системі надання попереднього дозволу.	Окрім цих вимог у сфері охорони здоров'я працівників та широких верств населення існує необхідність щодо встановлення обов'язкової та спільної системи надання попереднього дозволу для здійснення перевезень радіоактивних відходів або відпрацьованого палива на рівні між державами-членами, а також у разі їх ввезення та вивезення з Співтовариства.

У наступному фрагменті (табл. 3) первинний варіант перекладу містить негармонійне стилістичне оформлення, спричинене вживанням пасивних граматичних конструкцій, відсутністю розрізнення сурядних речень внаслідок опущення коми між ними, лексико-семантичною невідповідністю (напр., до лексичної одиниці «supplied» необхідно дібрати більш адекватний варіант перекладу, ніж «постачати»).

Таблиця 3.

Оригінал	Первинний переклад	Редагування
The application for authorisation shall be completed and any further documentation and information referred to in Articles 10, 13, 14 and 15 shall be supplied in a language that is acceptable to the competent authorities of the Member State to whom the application for authorisation is submitted in accordance with this Directive.	Заявку на дозвіл <u>заповнюють і будь-яку додаткову документацію та інформацію</u> , вказану в статтях 10, 13, 14 та 15, <u>постачають</u> мовою, яку приймають компетентні органи держави-члена, якій подають заявку на дозвіл, відповідно до цієї Директиви.	Необхідно заповнити заявку на отримання дозволу та оформити будь-яку додаткову документацію та інформацію, вказану в статтях 10, 13, 14 та 15, і подати її мовою, прийнятною для компетентних органів держави-члена, до яких подають заявку на отримання дозволу відповідно до цієї Директиви

У редагованому варіанті мовні одиниці поєднано у спосіб, що є більш прийнятним для сприймання, розуміння цього документа фахівцями в галузі перевезень радіоактивних відходів та забезпечено нейтральне стилістичне оформлення, властиве юридичному документу. Усунення стилістичних недоліків є важливим етапом підготування тексту перекладу акта ЄС для проведення його подальшої перевірки і термінологічної експертизи.

Як висновок, необхідно наголосити на важливості усвідомлення проблем системного характеру в стилістичному оформленні текстів перекладів актів ЄС на етапі редагування, що дозволяє уникнути невідповідностей і підвищити якість поточної перекладацької роботи для збалансування стильових параметрів законодавчих документів. Подальша робота в цьому руслі є перспективною в аспекті укладання корпусу найбільш типових стилістичних помилок, вилученого з пам'яті САТ-інструментів, і розроблення на основі їх аналізу рекомендацій для редагування перекладів законодавчих документів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Артикуца Н. В. Мова права у її функціональних різновидах / Н. В. Артикуца // Сьогодні українського мовного середовища: збірник наукових праць / За ред. С.Я. Єрмоленко і Г.В. Онкович. – Вип. 2. – К.: ІВО АПН України, 2008. – С. 23–32.

2. Директива Ради 92/3/Євратом «Про нагляд та контроль за перевезеннями радіоактивних відходів між державами-членами до Співтовариства та із нього» від 3 лютого 1992 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_364

3. Закон України Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1629-15>

4. Палійчук Е.О. Виклики перекладацьких проєктів з підтримки імплементації Угоди про Асоціацію між Україною та ЄС: лінгвістичні аспекти / Е.О. Палійчук // Комунікативний дискурс у полікультурному просторі:

матеріали Міжнародної міждисциплінарної науково-практичної конференції (6-7 жовтня 2017 року). – Миколаїв : МНУ імені В.О. Сухомлинського, 2017. – С. 198–199

5. Association4U. Association For Ukraine and For You [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://association4u.com.ua/index.php/en/>

6. Council Directive 2006/117/Euratom of 20 November 2006 on the supervision and control of shipments of radioactive waste and spent fuel [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32006L0117>

7. Cheng L., King K.S. The Ashgate Handbook of Legal Translation / Le Cheng, King Kui Sin. – L.; N. Y. : Routledge, 2016. – 350 p.

8. Decision No 243/2012/EU of the European Parliament and of the Council of 14 March 2012 establishing a multiannual radio spectrum policy programme [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A32012D0243>

9. Inter-Institutional Style Guide [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://publications.europa.eu/code/en/en-000500.htm>

10. Langlet D., Mahmoudi S. EU Environmental Law and Policy / David Langlet, Said Mahmoudi. – Oxford : Oxford University Press, 2016. – 600 p.

11. Regulation (EC) No 782/2003 of the European Parliament and of the Council of 14 April 2003 on the prohibition of organotin compounds on ships [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/?uri=CELEX:32003R0782>

12. Regulation (EU) 2016/679 of the European Parliament and of the Council of 27 April 2016 on the protection of natural persons with regard to the processing of personal data and on the free movement of such data, and repealing Directive 95/46/EC [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32016R0679>